

Legalność kopii zapasowych oprogramowania

PRAWO AUTORSKIE | Czasem na przeszkodzie wykonania kopii zapasowej programów komputerowych stoją zabezpieczenia techniczne. Użytkownik, który chce zarchiwizować oprogramowanie, często zmuszony jest do ingerencji w te zabezpieczenia. To jednak rodzi określone problemy prawne.

Marcin Mioduszewski

By móc bezpieczne i bez niepożądanych przerw korzystać z programu komputerowego, a zwłaszcza dla ochrony przed uszkodzeniami lub utratą danych, niezbędne jest podjęcie specyficznych form technicznej ochrony. Trzeba się pogodzić z faktem, że nie istnieje możliwość wyeliminowania błędów w oprogramowaniu. Nie ma także mechanizmów, które automatycznie ochronią nasze dane przed usterkami. Ostatecznie więc to w gestii użytkownika leży podjęcie czynności zabezpieczających korzystanie z programu komputerowego oraz generowane za jego pomocą dane.

Najbardziej popularną i najskuteczniejszą metodą ochrony programu komputerowego jest wykonywanie jego kopii bezpieczeństwa. Kopia bezpieczeństwa (ang. *backup copy* lub *backup*) to dane, które służą do odtwarzania innych, oryginalnych danych na wypadek ich uszkodzenia lub zniszczenia. Istnieje wiele fachowych metod archiwizacji. Niezależnie od sposobu jej dokonywania polega ona na różnego rodzaju duplikacji informacji i zapisywaniu ich na różne nośniki.

Omawiając problem kopii bezpieczeństwa, należy rozróżnić archiwizację danych, będących rezultatem działania użytkownika za pomocą danego programu komputerowego (np. teksty napisane w odpowiednim edytorze tekstu, bazy danych tworzone za pomocą programu) od kopii bezpieczeństwa samego programu, a więc zbioru danych (plików) niezbędnych do jego prawidłowego działania. O ile archiwizacja w pierwszym przypadku nie podlega żadnym ograniczeniom prawnym, to użytkownik bowiem jest

twórcą danych i jest uprawniony do decydowania o sposobie korzystania z nich, to wykonywanie kopii bezpieczeństwa programu komputerowego jest przedmiotem regulacji prawnych wymagających szerszego omówienia.

Kopiujemy zgodnie z ustawą

Sporządzenie kopii zapasowej programu komputerowego to jego powielenie bądź to w postaci wykonania duplikatu cyfrowego (tzw. egzemplarz niematerialny), bądź przez wykonanie jego kopii na nośniku materialnym (np. płyta CD). Każde zaś takie powielenie oprogramowania stanowi akt eksploatacji prawnoautorskiej i wymaga uzyskania przez użytkownika odpowiedniej zgody w postaci licencji.

Ustawa o prawie autorskim (Ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tekst jednolity DzU z 2006 r. nr 90, poz. 631 z późn. zm., zwana dalej w artykule pr. aut.) w art. 75 wskazuje szereg przypadków, w których korzystanie z praw autorskich dozwolone jest nawet bez posiadania przez użytkownika programu zgody producenta software'u. Ich

łło niezależnione od zgody uprawnionego do programu komputerowego, jest sporządzanie kopii zapasowej oprogramowania. Art. 75 ust. 2 pkt 1 pr. aut. dopuszcza jej tworzenie w sytuacji, gdy jest to niezbędne do korzystania z programu komputerowego, przy czym o ile umowa nie stanowi inaczej, kopia ta nie może być używana równocześnie z programem. Zasadniczym celem wprowadzenia tego przepisu jest zabezpieczenie nabywców programu komputerowego przed utratą możliwości korzystania z niego, na skutek czy to błędu samego programu, czy też usterki systemu operacyjnego lub sprzętu. Posiadanie kopii umożliwia odtworzenie programu i dalsze, zgodne z licencją, używanie go. Uprawnienie to przysługuje każdemu użytkownikowi z mocy prawa i żadne postanowienie umowy licencyjnej nie może go zmieniać w taki sposób, aby uszczuplać w tym zakresie jego prawa.

Czy backup jest niezbędny?

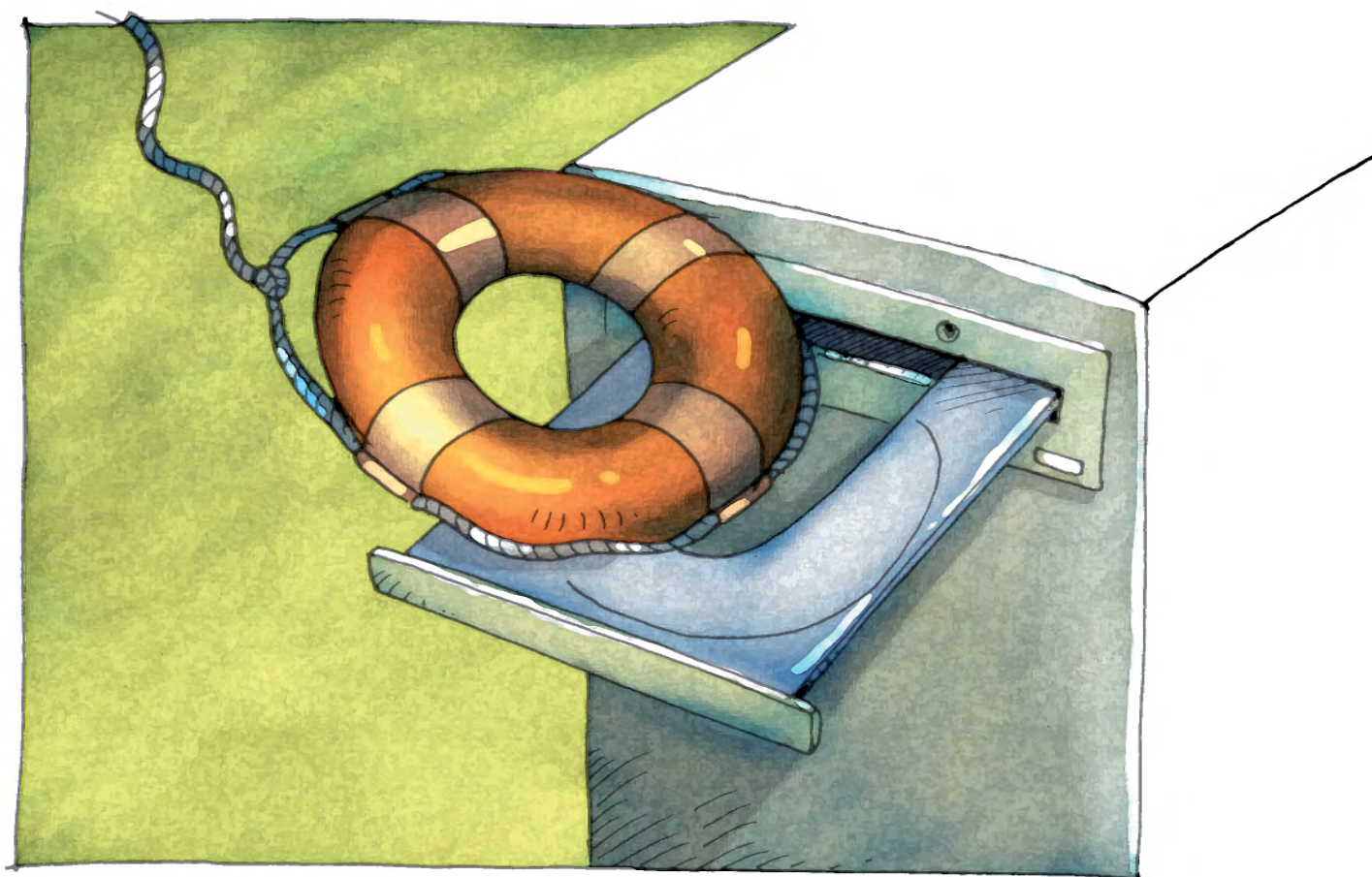
Wykonywanie kopii bezpieczeństwa warunkowane jest jednak dwoma wspomnianymi wyżej czynnikami – koniecznością

Używanie urządzeń lub środków służących do obchodzenia technicznych zabezpieczeń jest dozwolone.

celem jest zapewnienie swobody korzystania z oprogramowania w taki sposób, aby w różnych, zmiennych warunkach środowiska informatycznego było możliwe ciągłe i niezakłócone jego używanie.

Jednym z uprawnień użytkownika programu komputerowego, które zosta-

korzystania i warunkowym zakazem równoczesnego korzystania z kopii. Jako dodatkowy czynnik o charakterze generalnym i podstawowym należy wymienić warunek legalności oprogramowania, które ma podlegać archiwizacji. Zwielokrotnienie w takim celu nielegalnego programu kompute- >>

>> rowego, jako niespełniające przesłanek art. 75 pr. aut., także jest bezprawne.

Wątpliwości użytkownika może powodować ustawowy wymóg, aby wykonanie kopii zapasowej było niezbędne do korzystania z programu komputerowego. Celem wprowadzenia uprawnienia do wykonywania kopii bezpieczeństwa było zapewnienie możliwości nieprzerwanego korzystania z oprogramowania. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę specyfikę środowiska, w jakim programy komputerowe są wykorzystywane, tj. zagrożenia ich stabilności i trwałości na nośnikach. Wobec tego należy przyjąć możliwie szerokie rozumienie samej „niezbędności” sporządzania kopii bezpieczeństwa, jednakże należy przy tym pamiętać, że samo uprawnienie do jej wykonywania stanowi wyjątek, który powinien być interpretowany możliwie wąsko, zgodnie z celem, jaki ma realizować.

Użytkownik ma zatem prawo wykonać duplikat oprogramowania w każdym przypadku, chyba że producent programu zapewnia jego dostarczenie w odpowiednim czasie na mocy zawartej z użyt-

kownikiem umowy licencyjnej lub innej, dodatkowej umowy (np. umowy gwarancyjnej). Należy przy tym zaznaczyć, że często charakter wykorzystania programu komputerowego jest ciągły i jakkolwiek dłuższa przerwa w jego działaniu może powodować straty po stronie użytkownika. W takim przypadku trudno jest niekiedy polegać na zapewnieniach producenta i niekiedy zdarzyć się może, że uzasadnione będzie także sporządzenie kopii zapasowej mimo jego oświadczeń. Mogą zdarzyć się także takie sytuacje, w których wykonywanie kopii zapasowej jest zbędne ze względu na sposób utrwalenia programu komputerowego. Jako przykład można tu podać aplikacje, które dostępne są bezpośrednio na serwerach producenta lub też niektóre przypadki tzw. firmware’u, a więc oprogramowania, które stanowi integralną część urządzeń elektronicznych. Jest ono zazwyczaj w tak dużym stopniu funkcjonalnie połączone z urządzeniem i zarazem niezależne od czynników zewnętrznych, że w przypadku jakiegokolwiek jego usterki wymianie podlega cały sprzęt.

Trzeba jeszcze pamiętać, że w przypadku odsprzedaży lub oddania programu komputerowego (przeniesienia licencji na korzystanie z programu komputerowego oraz zbycia nośnika programu) dotychczasowy użytkownik jest zobowiązany albo nabywcy oddać oryginalny nośnik wraz z kopią zapasową programu, albo zniszczyć backup. W innym przypadku wszedłby w posiadanie niezależnej kopii oprogramowania, w pełni funkcjonalnej, lecz nieobjętej umową licencyjną, a więc nieuprawniającej do wykonania kopii zapasowej.

Przepisy prawa autorskiego nie precyzują, w jaki sposób użytkownik ma dokonywać archiwizacji programu. Należy zatem przyjąć, że dopuszczalna jest każda metoda, a więc zapis na dowolnych nośnikach lub też w pamięci komputera, o ile nie narusza to charakteru i celu wykonywania kopii bezpieczeństwa. Producentowi oprogramowania nie można także przyznać uprawnienia do jakiegokolwiek ingerowania w tę swobodę w ramach zawieranych z użytkownikiem umów licencyjnych.

Gdy program jest chroniony

Oprócz omówionych wyżej problemów w praktyce pojawiają się także inne wątpliwości związane z konkretnymi czynnościami technicznymi przy archiwizacji oprogramowania. Niezależnie od treści umów licencyjnych programy komputerowe w większości przypadków chronione są na wiele sposobów przed ich nieautoryzowanym (nielegalnym) wykorzystaniem. Mowa tutaj o zabezpieczeniach uniemożliwiających lub też ograniczających poprzez różne środki techniczne możliwość używania programu. W sytuacji gdy oprogramowanie jest w ten sposób chronione, często pojawić się może techniczny problem sporządzenia kopii zapasowej, gdyż odpowiednie mechanizmy, mimo że umożliwiają używanie programu na podstawie licencji, uniemożliwią sporządzenie jego kopii.

W rozumieniu ustawy o prawie autorskim zabezpieczeniem technicznym są wszelkie technologie lub urządzenia służące zapobieganiu lub ograniczaniu korzystania z naruszeniem prawa z utworów chronionych, w tym z programów komputerowych. Zabezpieczenia techniczne programów komputerowych dzieli się na te, które ograniczają dostęp do zawartości (treści, funkcjonalności), np. systemy kodowania (tzw. CSS – ang. *Content Scrambling Systems*), oraz te, które kontrolują korzystanie z utworów (treści, programów komputerowych), np. Serial Copy Management System – SCMS, Macrovision, tzw. copy control flags.

Zabezpieczenia techniczne znalazły swoje uregulowanie w prawie autorskim w art. 6 pkt 10 oraz 11 pr. aut. Ten ostatni punkt wprowadza dodatkowo kwalifikowaną postać zabezpieczeń technicznych, czyli skuteczne techniczne zabezpieczenia, które zapewniają możliwość kontroli nad korzystaniem z utworu przez kody dostępu, szyfrowanie, zakłócanie lub inne metody pełniące funkcje ochronne.

Zabezpieczenia techniczne zajmują szczególne miejsce w prawie autorskim, gdyż ich usuwanie lub obchodzenie stanowi swego rodzaju przedpole dokonywania naruszeń właściwych praw autorskich. Z uwagi na to art. 79 ust. 6 pr. aut. wprowadził ich ochronę na takich samych zasadach jak ochrona w przypadku naruszeń majątkowych praw autorskich. Dodatko-

wo zabezpieczenia techniczne chronione są za pomocą przepisów karnych w art. 1181 pr. aut. Zabronione pod groźbą kary jest wytwarzanie, posiadanie, przechowywanie lub wykorzystywanie wszelkich urządzeń, środków lub ich części, które służą do usuwania lub obchodzenia skutecznych technicznych zabezpieczeń.

Takimi właśnie środkami służącymi do usuwania lub obchodzenia skutecznych technicznych zabezpieczeń są wszelkiego rodzaju programy komputerowe tzw. cracki, generatory kodów licencyjnych (ang. *key generator*) i inne. Mogą one mieć postać aplikacji przeznaczonych do działań wobec jednego konkretnego programu lub też mogą służyć do unieszkodliwiania zabezpieczeń wielu różnych programów.

Zagadnienie zabezpieczeń technicznych i ich obchodzenia ma często kluczowe znaczenie dla możliwości wykonywania kopii zapasowych programów, na co zezwala art. 75 ust. 2 pkt 1 pr. aut. W przypadku gdy program komputerowy jest legalnie użytkowany, ale zabezpieczony przed kopiowaniem, nie ma możliwości wykonania kopii zapasowej. Użytkownik zostaje więc pozbawiony swojego ustawowego prawa. W celu archiwizacji programu korzystający zmuszony jest obejść zabezpieczenie techniczne, co stanowi już wkroczenie w prawa autorskie producenta. Samo bowiem posiadanie urządzeń lub środków służących do obchodzenia zabezpieczeń podlega karze w rozumieniu art. 1181 pr. aut. Powstaje zatem sytuacja, w której dokonanie usunięcia zabezpieczenia nie jest nielegalne, jednakże użycie środka do tego celu służącego, a nawet samo jego posiadanie stanowi naruszenie przepisów karnych.

Przepis art. 118 pr. aut. mówi jednak, że urządzenia i środki muszą służyć do niedozwolonego usuwania lub obchodzenia zabezpieczeń. Należy zatem przyjąć, że istnieje pewna sfera uprawnionego ich usuwania i w tej sferze będzie pozostawał użytkownik, który za pomocą specjalnego programu usunie zabezpieczenia techniczne w celu wykonania kopii bezpieczeństwa. Podobnie rzecz ma się na gruncie przepisów art. 79 ust. 6 pr. aut. dotyczących odpowiedzialności cywilnej, która jest wyłączona, jeśli działania związane z ingerencją w zabezpieczenia tech-

niczne mają charakter zgodny z prawem, a więc służą w tym wypadku sporządzeniu kopii bezpieczeństwa.

Nie nadużywaj!

O ile używanie urządzeń lub środków służących do obchodzenia technicznych zabezpieczeń jest niekiedy dozwolone i nie powoduje naruszenia majątkowych praw autorskich producenta ani też nie kreuje odpowiedzialności karnej użytkownika, to jednak należy wskazać na niejasności, jakie w tym zakresie kreuje art. 1181 pr. aut., przewidujący karanie już nawet za samo posiadanie narzędzi crackerskich. W konsekwencji użytkownik posługujący się nimi może zostać pociągnięty do odpowiedzialności, jeśli program do ingerencji w zabezpieczenia ma większą funkcjonalność, niż to jest potrzebne do umożliwienia wykonania kopii zapasowej programu (np. zawiera możliwość łamania zabezpieczeń wielu różnych programów) lub też gdy program taki użytkownik przechowuje nawet po dokonaniu czynności związanych z archiwizacją programu.

Dodatkowo, mimo że przepis art. 75 ust. 2 pkt 1 pr. aut. przyznający użytkownikowi prawo do wykonania kopii bezpieczeństwa nie nakłada na producenta obowiązku jej dostarczenia, to jednak należy zawsze pamiętać, że kopia bezpieczeństwa jest tylko wówczas legalna, gdy jest nam niezbędna. Tymczasem jej wykonanie nie będzie konieczne, jeśli kopię nośnika instalacyjnego dostarczy nam sam producent. W każdym przypadku, lecz w szczególności kiedy program komputerowy jest zabezpieczony, należy przed wykonaniem kopii zwrócić się do producenta software'u o jej udostępnienie lub określenie warunków jej udostępnienia. Dopiero gdy producent odmówi tej prośbie, można rozważyć samodzielne usuwanie zabezpieczeń technicznych w celu wykonania kopii zapasowej programu komputerowego. Należy przy tym zawsze zachować należytą ostrożność i mieć na uwadze, że zarówno prawo do wykonywania kopii, jak i możliwość usuwania w tym celu zabezpieczeń mają charakter wyjątkowy.

Autor jest specjalistą w zakresie prawa własności intelektualnej, prawnikiem w Kancelarii Prawnej Bukowski i Wspólnicy z Krakowa.